

זלדה

שירים נשכחים

השירים בעמודים הבאים, כשלושים וחמישה במספר, פורסמו רובם ככולם בידי זלדה בבמות שונות אך לא מצאו את דרכם אל ספרי השירה שפרסמה בחייה. מיעוטם נכללו בשני הקבצים שראו אור מעיזבונה, 'ציפור אחוזת קסם' (2014) ו'גני האין' (2020), אך גם אז ניתנו לא אחת בנוסח שונה – בהכרח על פי כתבי יד ולא לאור הנוסח שנדפס. בששת הספרים שראו אור בחיי המשוררת נדפסו סך הכול כמאה ושבעים שירים, ואם כך מדובר בתוספת נכבדה לגוף יצירתה. ראשוני "השירים הנשכחים" הם ככל הנראה משנות השלושים, והמאוחר שבהם – משנת 1977, כשבע שנים לפני פטירתה.

האם בחרה זלדה שלא לכנס את השירים בספריה בכוונה, כי מצאה בהם בדיעבד פסול מסוים? או שנשכחו ממנה (ומעורכה המסור ונוצר יצירתה, זרבל גלעד) מתוך פיזור דעת בשעת התקנת הקבצים? טבען של שאלות אלו להיוותר ללא מענה. אם כך ואם כך, העובדה שהמשוררת בחרה להדפיס את השירים בעיתונים ובכתבי עת מלמדת שסמכה עליהם את ידה, לפחות בעת ההיא, ובזה דינם שונה משירים שנותרו בכתב יד בלבד ושלא ראו אור, פשוטו כמשמעו. כמו לזלדה אף ליוצרים רבים נוספים ישנו "צל" בדמות גוף-יצירה עלום של "שירים שנשכחו" או הושכחו (בידי היוצר או היוצרת עצמם, או בחרושת התרבות); ולאחר מותם, מן הראוי שהשירים יעמדו שנית למבחנו של דור קוראים וקוראות חדש.

עיזבונה של זלדה מלמד ששבה ותיקנה את שירה, גם לאחר שנדפסו, לעתים עד כדי שכתוב של ממש. ואמנם שני שירים כאן הם גרסאות שונות, בהכרח מוקדמות, לשירים שכונסו בהמשך בספריה (ראו בהערות בהמשך).

לצד השירים שניתנו כאן מצויים עוד רשימות וסיפורים אחדים מאת זלדה שנדפסו אף הם בעיתונות ושטרם כונסו. לא פעם קווי הגבול בין רשימה, סיפור ושיר בפרוזה מטושטשים, בפרט שהטקסטים שלא נדפסו בשורות-שיר אף לא נוקדו ברוב המקרים, והייתה זו אפוא החלטתי להחשיבם שירים (בייחוד אמורים הדברים בטקסטים שצוין בהמשך שלא נוקדו במקור).

זהו המקום להזכיר לצד המשורר והעורך המסור זרבל גלעד והמבקרת והמתרגמת עזה צבי את נוצרי יצירתה של זלדה כיום, ובראשם ראובן קסל, ד"ר רבקה גולדברג, יונדב קפלון והלית ישורון, שהיו שותפים, כולם או חלקם, לשני כינוסי הכתבים והעיצוב שזכרו למעלה, 'ציפור אחוזת קסם' ו'גני האין'. חוקרות יצירתה ד"ר גולדברג וד"ר יהושבע סמט-שינברג סייעו לי בעצה טובה. פרופ' (אמריטה) חמוטל ברייסוף העמידה בספרה החלוצי 'על שירת זלדה' (הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1988; מהדורה מורחבת, 2006) את רשימת פרסומיה של היוצרת, שעל פיה, בהצלבה עם כרטסת העיתונות במכון "גנזים" ומקורות נוספים, נדלו השירים. תודה לאורנה ריבלין מאולם הקריאה למיקרופילם בספרייה המרכזית ע"ש סוראסקי באוניברסיטת תל אביב על עזרתה הברוכה, ולרוני קווקה על סיועה במחקר.

גדעון טיקוצקי

פיתויים

לילה-לילה מפתה אותי
האין.
לילה-לילה פותח המות
לפני את גניו.
לילה-לילה נסים חיי
כנהר
מיעדן האבדון
אל ישימון היש.

שירי אשת חיל

בחדר גנו
תנוח
תשפר
תשכח
את האין.

הפרד מרעה האפל
נטש את המות
די, די, די.

הים

כשחף מרחף לבי
בזהר השומם
בבהו שאונה העמום.
הים, לבי,
כענן פרוע, שט לבי
אל אדוני.

(השירים הובאו לדפוס בידי המשורר ש. שלום, שתיארך אותם לתחילת שנות השלושים, ולצידם ניתנו עוד שלוש אגודות פרי עטה; 'דבר', 'משא', כ"ט באלול תשמ"ד, 26.9.1984, עמ' 17)

שיר הנערה

אלהים, איך לפרח
אותי תצוה?
שתלת בנהר המות
חיי –
הבתוך דם אחים
ללבלב?
ענה:
הללבש אשר,
הלגמל פרי,
מול גופות בלי ידיים,
מול גזיות בלי פנים?
ענה – – –

(דבר הפועלת, שנה ח [ב], חוברת 11-12, ב' בטבת תש"ב, 10.12.1942, עמ' 159)

מתוך מחברת

א | ביתנו לא היה לנו קן...

ביתנו לא היה לנו קן, לא היה לנו חומה.
מן החלונות הקרועים נשבה הרוח, רוח בודדת מן השדה,
שנרצח בו הדוד.
פרוץ היה הבית. התקרה לא כסתה את השמים, לא רסנה את התהום.
הכל סדוק היה, פתוח לאלהים ולאימה.
ולא היו עינים שלוות להסתתר בהן, להתחבא בתוכן מן הבדידות.
מן הערבוביה שבלב, מן החשך, מעננים משנים, מן ההרג. ומן הטרוף.
כיתומים תעו ה"גדולים" ולא היה לאן לנוס...

ב | גאה היה הלב

איך אביט אל שמיה? בשתי מן הכוכבים.
האפרש לפניהם ימים שירקתי עליהם?
האחזיר בלויי סחבות של לילות לאלהים?
חשבתי שאפרק לילות של כסף לרגליה,
שאשיב לה ימים של פז נקי.
חשבתי שאביא גנים רעננים של כאב.
גאה היה הלב.

ג | הלכתי לשרה...

העצים קבלו אותי בחבה ובפשטות.
האבן הבינה מדוע אני דוממה.
חוח-הזהב לא דקר, לא הזכיר פשלונות.
"גם אני פורח ונובל" – אמר.
והתכלת ירדה אלי להגיד לי:
"אל תאמיני... הטוהר איננו פגם..."
מאד-מאד נשקה אותי השמש והבטיחה נפלאות.
עצוב לה, שהיא תשאיר תמיד יפה ואני אמות.

ד | מתוך להתפלל...

מתוך להתפלל על זה שעבר ברחוב ובעיניו עצבות.
לשכח את עניי בגלל אלמוני שצעד ביתמות.
מתוך ללכת להרים ולהשתחוות אפים ולבקש אהבה בשביל אחת שהיא לא אנו.
ולשכח את עצמי.

ה | נסיעה

חזרתי מנסיעה קצרה של רגע בעיניה. רעננה כיס.
חזרתי מנסיעה קצרה של רגע בעיניה, שלווה, כאלו רחצתי בנהרות השקטים הלבנים.
חזרתי מלאת אור מן הטבילה בעיניה, כאלו עפתי אל הזיו הראשון שנברא בתהו
במאמר אלהים.
את חדרי הצהב, הבווד, שקירותיו עירומים, קשטתי במה שהבאתי מן המסע בעיניה,
כשנפגשנו לרגע ברחוב ההומה.

* חתימת שיר ג בנוסח אחר: "מאד-מאד / נשקה אותי השמש / והבטיחה נפלאות / והרוח לחשה: / אל תאמיני – / להיות טוהר / אינו פגם" (מבפנים, כרך מז, חוברת 4, סתו תשמ"ה, נובמבר 1984, עמ' 562).
שיר ד, שורה 3: עורכי 'ציפור אחוזת קסם' (עריכה מתוך כתב היד: רבקה גולדברג, ראובן קסל ויונדב קפלון, עיצוב הספר והעטיפה: דבורה ליפשיץ, הוצאת עמותת זלדה ויצירותיה, 2014) קראו כאן "אני" במקום "אנו".

ו | ...כחלומי

כחלומי שֶׁעָף לְלִבּוֹת זָרִים,
כחלומי הנִלְעָג,
מֵרַחֵף הַפְּרָפֵר הַלֵּכֵן עַל רֵאשֵׁי הַקּוֹצִים הַדּוֹקְרִים.

ז | תפילה

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם!
אַל תִּתֵּן שִׁסְתָּאֲבוּ חַיִּי.
כִּי מָה אֶעֱמִיד לְמַעַנָּהּ בְּנִסְיוֹן?
כִּי מָה אֶקְרִיב לָהּ מִתְּנָה?
חַיִּים שְׁנוּאִים? חַיִּי בְּיוֹן?

ח | מאין?

בְּלִי שָׁמַיִם, בְּלִי הָרִים, בְּלִי רַעִים.
וּמֵאֵין, מֵאֵין אֲשָׁאֵב אֶת הָאוֹר?
מֵאֵין אֲשַׁמֵּעַ אֶת קוֹלִי?
מִן הַקִּירוֹת הַצֹּהֲבִים שֶׁל חֲדָרִי?
מִן הַתְּקֵרָה הַצֹּהֲבָה?

כָּבֵד לְשֹׂאת אֶת גְּדֻלַּתְךָ יוֹם-יוֹם.
לִילּוּתֶיךָ עֲמָקִים כְּתֹהוֹם, הָרִיךְ גְּבוּהִים וּבְתִיךְ בְּתִי אֲבָן אֱלֹמִים.
בֶּךָ הַחֹטָא מִחִיךְ כְּקֹדוֹשׁ, וְקִבְּצָנִית אֱלֹמֶת, שְׁחָצִיָּה חִיָּה וְחָצִיָּה אָדָם, שׁוֹכֶכֶת בְּפֶאֶר.
בֶּךָ צוֹעֵד כְּנִבְיָא גַם אֲשֶׁר יִצִּיג אֶת נַפְשׁוֹ לְרֹאזָה.
אֵימָה לִּהְיוֹת בְּתוֹכְךָ חוֹלָה וְאוֹבֶדֶת וְלַחֲלֹם.
הֲלֹא אֵין כָּאֵב, אֵין פֶּשַׁע וְאֵין אֶהְבָּה, שְׁלֵהֶם תִּתְּפֹלְאִי.
הֲלֹא אֶת הַכֹּל כָּבֵד שְׁמַעְתָּ, אֶת הַכֹּל כָּבֵד רָאִיתָ, אֶת הַכֹּל אֶת יוֹדַעְתָּ.
מִי לֹא בָכָה בְּחִיקָךְ? מִי לֹא נָשַׁק אֶת רַגְלֶיךָ?
כָּבֵד לְשֹׂאת אֶת כְּתֹרֶךָ.
הַכְרַמְל תָּמִים מִמֶּךָ, יֶרֶק מִמֶּךָ, עֲלִיז מִמֶּךָ, חֵם מִמֶּךָ.
מִדּוּעַ אֲנִי אוֹתְךָ אוֹהֶבֶת?

י | שיר העקרה

לו הייתי לי,
לו הייתי, הענג,
אי אפשר היה לרצח,
אי אפשר היה להרג.
הלא טרם הייתי
ואני ותרתי על יפיי למענה.
אמרתי:
יהיה הוא יפה במקומי.
הלא טרם הייתי
הסרתי מעל ראשי את זר החלומות והתהלה
כדי לשים אותו חי ורענן
על ראשה.

לו הייתי לי –
כל לילה היה חדש בשבילי
וכל בקר בשורה.
השמש היה בא לנשק את עיניך,
ללמדך את האור,
והצל היה רוקד לפניה
כנער, כמוקיון.
השכנים היו מתפלאים, איך אשרתי כל כף, ואני בערב הייתי מדליקה נרות
ומתפללה לפני האלהים, שיזכר את כל העקרות.

לו הייתי לי –
הייתי נושאת אותך אל ההרים
במקום שמתהלכים היום והלילה עירמים.
הייתי נושאת אותך על זרועותי ושירה.
וכשהיית גדל עמוס חלומות,
ובאת על עיר האבנים:
הייתי כמו חנה
משאילה אותך לאלהים.

(עשרת השירים נדפסו בספר 'בסער: מאסף מוגש לחייל ולחיילת העברים מאת סופרי ארץ-ישראל', העורך: יעקב פיימן, הוצאת אגודת הסופרים העברים, תש"ג [אוקטובר 1943], עמ' 338-343; הם כונסו לימים, גם אם בשינויים קלים, בספר 'ציפור אחוזת קסם', עמ' 20-25. החלוקה לבתים – בהשראת עורכי ספר זה. עשרת השירים לא נוקדו במקור)

נפל החיץ

הייתי אתכם בערב, כשעמדתי בחצר ה"צמים".
כששוב האמנתי, כי בצלם אלהים נברא האדם.
עד אין-סוף גבהו פתאם החיים. והרהיב המות.
כאלו נפל לרגע החיץ בין אני ואתה ואלהים.
אפופת מוסיקה עמדתי. כמו בליל נסים שבילדות. מתוך שכחה עצמית גמורה.
לא הציקו יותר החסרונות שלי, הפגמים, הכשלונות.
כל הבלה והטחוב נשר.
הסתכלתי באלמונים הפהים שסביבי, בשלוחי העדות. וידעתי – גם הם יחזרו הערב
לביתם מחדשים.
לו ראיתם את עיניהם –
שקטים ומלאי כבוד ישובו אל המעין הבהיר שבתוך נפשם.
אלה השזופים ודלי-הפנים שבאו אל חצר המוסדות מבתי העני.
אלה החנונים והרוכלים והסבלים ובעלי הפאות הנראים בהולים ושדופים כל כך.
ונפשם יוצאת לנשגב...

על חטא

על חטא, שלא דליתי את נפשי מתהומי, מלילי, מזווי, מסיגי.
על חטא, שאלפי "אני" שלי הסתירתי מאש הזמר בשוקים ובמערות.
על חטא, שמכל קצותי כפים לא הטחתי את שלהבת המסתורין שבכל מלה ושבכל
אות.
על חטא, שנסתי בתמהון מן המוסיקה המאגית שבעורקי.
על חטא, שלחן של שרפים לחיץ חשבתי ביני ובין תבל.
על חטא, שקראתי דם ואפר וסחי למקדש האין-סוף.

(דבר הפועלת, שנה יב [1], חוברת 7-8, ט"ו באב תש"ו, 12.8.1946, עמ' 113; שני השירים לא נוקדו
במקור. השיר "על חטא" כונס לימים בספר 'ציפור אחוות קסם', עמ' 34)

שרטוטים

גשם

הִיָּה מְעֵנָה, קֶר, רֶטֶב וּמִשְׁנָה. דִּלְךָ גֶשֶׁם "טוֹעָה". מָטָר שֶׁ"לֹא בָּעֵתוֹ". יָדַעְתִּי שְׁנֶאֱטָמוּ
הַיְחָסִים בֵּין אֲנִי וְלֹא אֲנִי.

שֶׁנֶּסְגֵּר בְּתוֹכִי הַצֹּהַר, לְשַׁקֵּט, לְאֵין. לְזֶרֶם הַבִּלְתִּי פּוֹסֵק שֶׁל הַיָּפִי.
וְהַחַיִּים נְמוּכִים וְעֵינַיִם עַד אֵין-מוֹצָא. הִלַּכְתִּי בְּרוּחַ וּבִכִּיתִי בְּלִי קוֹל.

פְּתָאם

כְּמוֹ יֶלֶד שׁוֹבֵב שְׂמֵשְׁלִיךְ אָבֶן –

זָרַק אוֹתִי אֱלֹהִים

אֶל חֹדֶר מְלֹאכְתּוֹ שֶׁל אֶחָד סְגִי-נְהוֹר.

נְבוּכָה גְּמַגְמֵמִי בְּפָנַי הַפּוֹעֵל הָעוֹר. בָּאתִי אֵלֶיךָ: בְּגִלְלָה... מִפְּנֵי...

הוּא, כְּמָה פָּנָיו הַגְּדוֹלִים וְהַלְבָּנִים,

עֲטוּרֵי הַזָּקֵן הַשָּׁחֵר,

חִיכּוֹ לְדַבְּרִי.

נְדָמָה הִיָּה לִי שֶׁאֲנִי בְּגֵן טְלוּל שָׁאִין לוֹ קֶץ.

שָׁאִנִי מְטִילֶת לְאֵט-לְאֵט, בְּשֻׁדְרוֹת מוֹסִיקָה לִילִית.

רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם!

חֲשַׁבְתִּי.

אֵיךְ עָלָה הָעֶצֶב, שֶׁל זֶה הָאִישׁ, שֶׁלִּפְנֵי, נָקִי כָּל-כֶּף מְבוּר הָעֲלִבוֹנוֹת?

אֵיךְ עָלָה הָעֶצֶב שֶׁל זֶה הָאִישׁ, שֶׁלִּפְנֵי, נָקִי כָּל-כֶּף מְטִיט רַחֲמֵי הַפְּקָחִים?

אֵיךְ נִהַפֶּה הָעֶצֶב שְׁלוֹ, לְאֵשׁ?

אֵיךְ נִהַפֶּה הָעֶצֶב שְׁלוֹ, לְהוֹמוֹר?

אֵיךְ נִהַפֶּה הָעֶצֶב שְׁלוֹ, לְהֵן?

ירושלים

הַלֵּילָה יְרוּשָׁלַיִם אַפּוֹפֶת פְּנִטְסִיּוֹת וְרוֹמָנְסִים.

הֵי־רַח מוֹלֵךְ בָּהּ.

מִכָּל הַחֲצֵרוֹת וְהַסְמָטוֹת שֶׁר הַלֵּילָה הַמְּנוּנִים לְאַשֶׁר, רֵיחַ הַיֶּסְמִין.

מִעֲתִיקוֹתֶיהָ, מִקְדָּשֶׁתָּהּ, מִחֻטָּאֶיהָ, הַתְּנַעֲרָה פֶּתָאם יְרוּשָׁלַיִם, וְהִיתָה לְ"שׁוֹלְמִית".

מִהַלְכִים הַלֵּילָה בְּרַחוּבוֹתֶיהָ כּוֹרְדִים, אֲשֶׁכְּנֻזִים, פְּרָסִים וְחַבְשִׁים, שְׂכוּרִים מִ"נְגָה".

וְרַק אִישׁ אֶחָד, אֲנִי רוֹאֶה, בְּקֶצֶה הָרְחוֹב, הוֹלֵךְ וּמַגִּשֵּׁשׁ, הוֹלֵךְ וְתוֹעֶה...

וְאֵין יָד "פִּקְחֹת" שֶׁתִּגַּע כְּפֹלָא בִּידוֹ הָעוֹרֶת.

וְ"תִתְרַגֵּם" לוֹ אֶת הַיּוֹ הַלֵּילִי.

(שני השירים נדפסו בירחון 'דבר הפועלת', שנה יג [ז], חוברת 1, כ' בשבט תש"ז, 10.2.1947, עמ' 27; הם לא נוקדו במקור. השיר "גשם" כונס לימים בספר 'ציפור אחוות קסם', עמ' 27)

היש אהבה?

אחי־יחידי שָׁב עוֹר הַבֵּיתָה.
הֵישׁ אֶהָבָה
שֶׁתִּבִּין אֶת לְבוֹ?
אחי מִתְחַלֵּף בְּתַבֵּל שֶׁחֲשִׁיכָה,
יִחְתֹּר לְמִרְאוֹת
שֶׁצָּלְלוּ בְּדָמוֹ.

אֵל תִּתִּיפְחִי, חֲמֵלָה בּוֹגְדָה,
לִפְתָּח הָאִיד שֶׁנִּפְעַר כְּתֵהוֹם.
אֵל תִּטְמְאִי בְּכַעַס
אֶת סוֹד הָאֶפֶל.
לֹא בּוֹדֵד הַנֶּעֶר,
לֹא יֵפֵל בְּשׁוֹחָה.
אוֹתוֹ וְאֶת גּוֹרְלוֹ
אֲמַצָּה אֵל לִבָּה רִמַּת־יַעַר
בְּעֵדְנָה נִיחֻחָה.

בְּקוֹלֶךְ הַדּוֹרֵס אֶל־נָא תִרְצָחִי
אֶת נִצְנֵן־הַתּוֹחֶלֶת שֶׁצָּמַח
מִשְׁרָשִׁי יְאוּשׁוֹ – וְנָבֵט
בְּנֶשֶׁב רוּחַ עֶזָּה שֶׁתִּקְעָה הַיָּמָה
מִצּוֹקוֹת אֵין־סְפּוֹר.

הוֹ, מְרַחֵב־הַפִּלָּאִים!
גַּע אֶתָּה בְּאָחִי,
סֵב בֵּיתוֹ, לִפְתַּח חַיּוֹ,
הוֹלִיכֵנוּ
לְגֹאֲלָהּ שֶׁל אֲמַת, לְחֹפֶשׁ שֶׁל דַּעַת
אֲזִי יִפְרֹשׁ כָּנָף
עֲתִידוֹ גְּדֹל־הַכָּאֵב
וַיִּמְרִיא
אֵל הָאוֹר הַגָּדוֹל שֶׁבִּנְפֹשׁ,
הַפִּלָּאִי כְּיוֹם חַי וְהָדוֹר.
מִתִּי יִלְמַד הָאָדָם
מִן הַמְּרַחֵב
אֶהָבָה
הַפְּתוּחָה לְאֵין־סוֹף?

(הפועל הצעיר, שנה 46, גיליון 33-34, ג' בסיון תשי"ג, 17.5.1953, עמ' 19)

שער הזקנה (מבעד לחלון)

היה עולם...

בְּשִׁכְבְּרִי הַיָּמִים הַיְּתֵה אֵשֶׁה.
עֵתָה יוֹשֵׁב צֵל זֹעֵף עַל הַגּוֹזְזוֹטָרָה.
כָּבֶה הַמְרֹץ הַמֵּאֲחֵד אֶת כָּל הַכּוֹחוֹת לְכֹנֶנָה אַחַת,
וְכָל אֶבֶר בּוֹדֵד, כְּבִיכּוֹל – וְכָל אֶבֶר נֶמֶק מֵאִמָּה.
אֲנִרְכִּיָּה גְמוּרָה שׁוֹרֶרֶת בְּמַמְלַכֶּת
הַגּוֹף הַחֶרֶב – אֲנִרְכִּיָּה גְמוּרָה.
אֶפְלוּ בְּנֵיהַ שְׁלֵה, שְׁיִלְדָה, שְׁהֵנִיקָה,
שָׁכְחוּ כְמַעֵט
שְׁאִי־פַעַם הֵיטָה הַשׁוֹמֵמֶת רֶךְ, שְׁמַחָה וּבְכִי
שְׁאִי־פַעַם הֵיטָה תִּשׁוּקָה, גְּעֻגּוּעִים.
מָאוּס עֲלֵיהֶם שְׁהִזְקָנָה הַזֹּאת, שְׁהִפְכָה עֲכָבִישׁ – אָמֵם.
שְׁדוּקָא הִיא, עֲקָמַת הַשֵּׁלֶד וְהַלֵּב, הַעֲלָה לְקִיּוֹמָם.

וַיְמָה תִּפְקִידִי שְׁלִי בְּדַרְמָה
וַיְמָה תִּפְקִיד הַשְׁכָּנָה?
גַּם אֲנִי מִצְטוּדֶדֶת מִן הַפֶּה שְׁנַתְרַפֵּט
וְתִלּוּי בְּרַפְיוֹן מִבְּעִית,
מִקּוֹ הַסְנַטֵר שְׁנַתְפַּצֵּל לְאַלְפֵי קוֹרִים.
אֲנִי מִצְטַנֶּפֶת לְחֵלֶם בְּשִׁקְטִי,
קִסְמוֹ לִי הַסְפוּרִים עַל הָעִיר הַמְאֻבָּנֶת
קִסְמוֹ לְחַיֵּי הַשִּׁירִים עַל פּוֹמְפָאָה.

לוֹ הֵייתִי טוֹבָה,
לוֹ נִגְעַתִי בְּמִלַּת חֶסֶד חַיָּה
בְּשַׁעְרֵי הַלֵּב הַזֶּה הַחֲלוּד,
אִיזוֹ פּוֹמְפָאָה פְּלֵאִית הֵיטָה מִתְגַּלָּה לִפְנֵי!
כִּי הִזְקָנָה הַזֹּאת, הַמִּתְפּוֹרֶרֶת,
מִלֵּאָה עֲדִין
צוּרוֹת וְצִבְעִים וּמִלֵּאכֶת מַחְשָׁבֶת וְקוֹנִפְלִיקָטִים וְאַהֲבוֹת,
הַכֹּל מְקַפֵּל בְּפָנִים וְשִׁמּוֹר לְקִבְרָה...

רבונו שֶׁל עוֹלָם,
 כִּמָּה יוֹצֵאת נִפְשָׁה לַפֶּתַח לִפְנֵי "לְכֶתָּה"
 אֶת סֵפֶר הַזְכוּרוֹת
 וּלְהַבְרִיק בְּזֶהְבָּה וּפְנִינִיָּה.
 אַךְ רַק לֹא־לֵהִים יֵשׁ פָּנָאִי לְהִקְשִׁיב לְבָבִי עֵלֶג,
 אֲנַחְנוּ עֲסוּקִים מְאֹד. – –
 קִטְנֵנוּ מִן הַמְצָרִים שֶׁל יְמֵי קֶדֶם
 שֶׁהָיוּ מְקִיפִים אֶת הַמָּוֶת בְּכָלִים מְגַלְפִים,
 בְּכָלִים יְקָרִים וִיפִים. – –
 לֹו הִקְפָּנוּ אֶת הַהוֹלֵךְ רַק בְּמַעַט חֶבֶה,
 רַק בְּמַעַט תְּשׁוּמַת נֶפֶשׁ וְלֵב,
 לֹו לֹא בְּרַחְנוּ מִן הַנִּדּוֹן לְאֵין
 אֶל אֱלֹף תְּשׁוּקוֹת,
 לֹו לֹא עָנִינוּ לְתַחֲנוּנֵי הָאֱלֹמִים:
 גָּמַר אֶת חֲשָׁבוֹנָה עִם הַשָּׁמֶשׁ, וְהָעֵלָם!
 לֹו הִקְפָּנוּ אוֹתוֹ רַק בְּמַעַט חֶבֶה,
 רַק בְּמַעַט רֶךְ!
 לֹו...

('דבר הפועלת', שנה כא, חוברת 9, תשרי תשט"ז, ספטמבר 1955, עמ' 239; 'ציפור אחוות קסם',
 עמ' 44-45, כטקסט בפרוזה. השיר לא נוקד במקור)

*

אֵלֶּה שְׁנֵפֶשֶׁם בָּרֶק, שְׁכֹלֶם רַעַם;
וְצַעֲדֵיהֶם
צַעֲדֵי הַיְצִירָה,
הַמָּה
כְּבֹהוּ הַקָּרֵב
בְּמַעֲמָקֵי הַדָּם וְהַהֶרֶס
כִּנּוּ יָכֵנוּ
אֶת שְׁלֵמוֹת הַיְקוּם.

אֶךְ הָאִישׁ שֶׁלְבוּ
פָּרַח מִתּוֹק וַחֲסֵר מִטָּרָה –
נָבֵל יָבֵל,
מִשְׁחִיר כָּלוּ,
בְּהַתְּפוּרֵר הָאֲמוֹן וְהַשֶּׁקֶט,
וּבַעֲלוֹת עַל גְּדוּתָיו מִשְׁתַּה הַתּוֹלְדָה
יִשְׁלַח יָד בְּנִפְשׁוֹ
עִם הַחוֹלָה וְעִם הָעֵינִי.

אֶל תְּבוּז לְאוֹבֵד
שְׁנוּצֵר לְהִיּוֹת יָם, שְׁנוּלֵד לְאַהֲבָה,
שְׁרָקָם
מִטּוֹב הַשֶּׁמֶשׁ, מִפְּרִיחָה שְׁאִין לָהּ גָּבֹול.
אֶל תְּבוּז לְגִלְמוּד,
מוֹל חֲלוֹנָהּ
אֶפְפוּהוּ יְגוֹנִים,
שֶׁם דָּלֵל מְקוּרוֹ, שֶׁם הֶפְכוּ
מִרְאוֹת־הָעוֹלָם לְטִיט בָּלְבוּ.
אֶל תְּבוּז לְהוֹלָהּ,

* זהו נוסח אחר לשיר "האיש שלבו פרח מתוק" ('שירי זלדה', הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1985, עמ' 35-36).

אֵלֶיךָ שָׁלַח
 בְּשָׁעָה עֲרִירִית, אֲגֵרֶת
 אֲוִילִית, מִיֹּאשָׁת, מְשֻׁבָּשֶׁת, בּוֹעֶרֶת,
 אֶל תְּבוּז לְמַדְכָּךְ
 שְׁשֻׁכַּח
 כִּי לֵאמֹץ אֶל הַלֵּב עֲנוּת עֲלָגָת
 וּבְאֶלֶם-הַנֶּפֶשׁ אֶת פַּחְדָּה לְלִטֵּף –
 רַק לֵאלֹהִים יֵשׁ פָּנָאִי,
 פָּנָאִי שֶׁל אֵל,
 פּוֹרֵחַ, שׁוֹפֵעַ זֶהָב,
 פָּנָאִי שֶׁהַצְמִיחַ
 כָּל־נִית וְכָרְכָם.

וְלָמָּה יִדְפַק הַגִּלְמוּד עַד זֹב דָּם
 עַל יַעֲוֹת גִּלְבָּבָת?
 לָמָּה נִצֵּב וְדוּי
 עַל סֶף יְדִידוֹת עֵיפָה,
 כְּמַעֲמָס פְּרוּעַ?
 הֲלֹא לֵאלֹהִים יֵשׁ פָּנָאִי
 עֶמֶק מְנִי תְהוֹם וְרָקִיעַ,
 פָּנָאִי חֵי, רַב־קֶסֶמִים,
 לְהַקְשִׁיב אֶל בְּכִים שֶׁל מְקָרִים,
 לְנוֹשֵׁק בְּעֵדְנָה אֶת הַסּוּד שֶׁבִּלְבּ הַפְּלָאִי.

(דבר', י"ד בחשוון תשי"ז, 19.10.1956, עמ' 5)

ילדה וישישה

נְעוּרֶיהָ – אֵשׁ וְשֶׁלֶג
שָׂרִים לְאַהֲבָה כּוֹכְבִּית,
אֵשׁ וְשֶׁלֶג
בְּשִׁמְלָה יְשָׁנָה, מְרֻשֶּׁלֶת,
וְעֵינֶיהָ – תְּהוֹם וְשִׁמְשׁ.
בְּבֵית הַקֶּפֶה הִיא יּוֹשֶׁבֶת
בְּתוֹךְ עֵשֶׂן, רַק וּרְכִילוֹת,
וְלִבָּהּ יָם רַעֲנָן,
יָם חֲפָשִׁי, יָם חִי.
מִבְּטִים וְקִטְעֵי שִׁיחוֹת –
רְמִזִּים חֲמִים לָהּ
מִמִּשְׁחַק-הַחַיִּים הַמְּתוֹק,
הַנִּפְלָא.
גַּם הֵיגוֹן פְּרַפְרוֹהָב,
וְלִזְלוֹת תִּשְׁתָּאָה
כְּלִצְלִיל מְשֻׁנָּה
בִּנְבֵל הַגּוֹרֵל.

וְהִנֵּה עֵינֶיהָ מְגֻלוֹת
יְשִׁישָׁה זַעִירָה
בְּכוֹבֵעַ מְעֻקָּם,
פִּיטְנִית, מְלָכָה
מִפְּאֶרֶת –
יוֹשֶׁבֶת בְּדָד.

נְשִׁימָתָהּ נִעְצָרֶת
מִיֵּרֶאת הַכְּבוֹד,
כָּלָה רַךְ נִסְעֶר, וְלִבָּהּ שָׂר
לְזוֹ הַתְּהוֹמִית, הַקְּנֻדְסִית,
שֶׁבִּשְׂוֹק מִתְעַלָּסֶת
עִם אֵשׁ הוֹרֶסֶת
וְעִם אוֹר הַיָּרֵחַ.
בְּהִיכָלִי פֹז בְּנוּיִים עַל בְּלִימָה,
וְשַׁעַר לָהֶם קֹשֶׁת בְּעֵנָן,
תַּחַג הִילְדֻנָּת אֶת מִשְׁתָּהּ הַפְּגִישָׁה
עִם מְלָכָה פְּלִאִית, גִּבֹּרֶת –
עֵתָה תִּלְמַד אֶת שְׁפַת הָרוּחוֹת.
הוּא לְרַגֵּעַ מְרוֹמָם, שָׁכֵן עוֹבֵר
לְשׁוֹא...

* אפשר שה"פיטנִית, מְלָכָה / מִפְּאֶרֶת" היא אֶלֶזָה לְסִקְר־שִׁילֵר. ואם כן מצטרף שיר זה אל "כלה נעלסה" (שירי זלדה, עמ' 197), בהמשך להבחנתה של עזה צבי (גני האיך, עמ' 148).

בת הדור

את גִּדְלַת בְּעוֹלָם
שְׁחִייוֹ הַסְתּוֹפֶפוֹ
בְּקוֹמַת הַכְּבוֹד,
שֶׁפֶסַע חִפְשִׁי, מְטַפֵּחַ,
מִתְעַלֵּם מִן הַבְּהוּ שְׁבִמְרֵתָפוֹ,
מִשְׁאָגוֹתָיו...

וְאֲנִי פִקְחָתִי עֵינִי
מוֹל מְדוּרוֹת, שָׁאֵל אֶשֶׁן
הוֹטְלוֹ נִימוּסִים וּמִסְרָת,
בְּטָחוֹן, אֲמוֹנוֹת.
שְׁחִקְתִּי בְּרָחוּב שְׁכוֹר, תְּהוֹמִי,
בְּבֵית סְדוּק,
בוֹר תְּפִלוֹת וַיֵּאוּשׁ...
מִיֵּשְׁהוּ שָׁר:
הַנֶּפֶשׁ בְּאֵר עֲמָקָה,
הַקְּנִינִים וְהַדַּעַת –
הֵם אֶבֶן עַל פִּי הַבְּאֵר.
מִיֵּשְׁהוּ שָׁר:
הָאֵהָבָה – שְׁמֶשׁ, הָאֵהָבָה – תְּהוֹם-בְּהוּ.
אֶת הַחֲלוּמוֹת הַזְּעִירִים,
הָעֲלִיזִים כְּפָרְחִים,
שֶׁבְשֻׁמָּם נוֹדֵף מְזוּטוֹת שֶׁל בֵּית,
מִאֲגָרֵטֶל, מִחִינָה, מַעְצִיץ –
נִפְצִי, אֲחוֹת,
כְּצַעְצוּעַ בָּלָה!

לֹא רַק הַשָּׁר בְּרָחוּב – גַּם הַיָּם
בְּזוֹ לְזוּטוֹת-הַיָּקָר.
הַיָּם אֵף הוּא
לֵב פְּרָאִי...

*

שׁוֹשְׁנָה מוֹלֶכֶת בַּחֲדָרַי.
מִפֶּה, וּלְזֶן וְחֶלִי
הִפְכוּ לְהִיּוֹת רֶקַע לְפָאֵר חַי,
לְאִשֶּׁר גָּא, שׁוֹפֵעַ פֶּז.
שׁוֹשְׁנָה מוֹשְׁלֶת בְּהִגִּיגִי,
וְלִבִּי מֵלֵא רֶךְ נִיחוּחַ.
מִתְהוֹם הִיגוֹנִים
לִי פֶרַח יִזְרַח,
עֲנֵג, חֲגִיגִי,
כְּתֻקָּה עֲשִׂירַת צְבָעִים,
כְּשַׁחַר וָרֵד.
הַכְרִיזְנִטְמָה,
יְדִידָתִי הַחֲמָה, הַנְּרִגְשֶׁת,
פְּרוּעָה כְּלָבִי,
וּלְמוֹלָה הַשׁוֹשְׁנָה דּוֹלֶקֶת
חֶרֶשׁ
כְּרֶמֶז אֶרְאֵלִי
לְעוֹלָם פְּלֵאִים.

*

בְּגֶשֶׁם
מִתְנַגֵּן גּוֹפִי
בְּרֶמ"ח כְּלֵי חַיִּים.
בְּגֶשֶׁם
לְבִי פֶלֶג פֶּז,
בְּגֶשֶׁם
אֲנִי שׁוֹב אֲדַמָּה.

(ארבעת השירים נדפסו ב'מאזנים', כרך ח [לא], חוברת ג [קעט], שבט תשי"ט, פברואר 1959, עמ' 188-189)

הקבצן

א

הקבצן הקטע בוכה,
בכיו מכסה את עין השמש,
מסתיר את הפרחים,
בכיו –
חיץ עשן ביני וביני אלהים.
הקבצן הקטע תובע
שאטיל כל חיי
אל כפו –
את הנגלות ואת הנסתרות,
את כל שעלול היה לבוא,
את כל שעתידי להיות.

הקבצן הקטע תובע
שאתן לו לאכל
מן הכרמל שבנפשי ומן הים,
מזריחות החמה
ומן התהומות בנפשי.
הקבצן הקטע יורק בפני
על שלא שכחתי את עצמי,
על שלא מתי.

בוזו צודק.

כי לא הדפתי מעליו את המבטים
שנצמדו כעלוקות
אל פצעיו.
רק הבטחות הבטחתי,
רק דברתי גבהה.
אך לנקדה המאירה שבנפשו,
לנקדת-אנוש מלבלב
שמעבר לגורל-הפרט,
לנקדת הציר הנצחי,
הקנים גם בלב המטרף,
גם בלב האובד,
לא הושטתי את כלי...

* בתים א-ב בשיר א כמעט זהים לנוסח השיר כפי שנדפס בספר 'פנאי' (1967; 'שירי זלדה', עמ' 37), למעט המילה "בנפשי", שבנוסח הספר הייתה ל"שבי" ("ומן התהומות שבי"). השאר – שונה מן המחזור המוכר.

ב

עֲנִיִּים מְשַׁחֲקִים לְפָנֵינוּ:
הִנֵּה רִנָּה מְרַקֶּדֶת עִם יָגוֹן
וּבִידֵיהֶם אֲבוֹקוֹת.

מֶה מְקוֹמוֹ שֶׁל הַקִּבְצָן נְטוּל הָרָגְלִים
בְּמִשְׁתַּת־הַפְּרִידָה שְׁעוֹרֶךְ הַמָּאוֹר הַגָּדוֹל
בְּתַפְאֶרֶת הָעֵבִים?
הֵגֶם הוּא, שְׂיוֹמוֹ וְלִילוֹ רְקוּבִים,
קְרוּא בֵּין הַקְּרוּאִים?
הֵאֵם בְּכִיוֹ הַקָּר וְחֹסֶר הַתְקַנָּה
נִבְלַע לְרַגַע בְּזֶמֶר הַכָּלְלִי,
נִמְזָג בְּשִׁמְחָה נְסִית, נַעֲלָסֶת?

הִנֵּה הִילָדָה הָאֱלֻמֶּת וְהִנֵּה הָאִשָּׁה הָרַעָה
הִנֵּה הָאִישׁ הַחוּלָה וְהִנֵּה הַסַּנְדֵּלֶר הָעֵיִף –
וְכֻלָּם שֶׁתַּפִּים לִזְהָר,
כָּלֶם פָּעְרוּ פֶּה, הִרִימוּ עֵינִים.
גַּם הַקִּבְצָן הַקֹּטֵעַ, הַמִּתְפַּלֵּשׁ בִּסְחִי,
בֶּן־מִשְׁפָּחָה הוּא לְמָאוֹר הַיּוֹקֵד,
גַּם נִפְשׁוֹ הַפֶּכֶה עֲתָה לְשׁוֹשְׁנָה.
אִיזָה אֲשֶׁר לְהִרְגִישׁ
שֵׁשׁ אֶל הַקּוֹרָא לְכָל חַי
בְּשִׁמּוֹ.

לְמָה זֶה בָּא לְפֶתַע אָדָם עָכוּר,
שֶׁמִּדְּבוּרוֹ הַשֶּׁמֶשׁ דּוֹעֶכֶת?
פֶּתָאִם שִׁבְנוּ לְהִיּוֹת עֶפֶר,
וּלְפֶתַע
חֹשֶׁךְ, תְּהוֹם, פְּרוּד...

(למרחב, "משא לספרות", י"ד בניסן תשי"ט, 22.4.1959, עמ' 11)

גַּם בֵּית דָּחוּס בְּרֵהִיטִים,
 בְּחֻשְׁקִים, בְּמַחְלֹת, בְּאַיִמִּים,
 נָטוּעַ בְּלֵב הָאֵין,
 פְּתוּחַ לְאֱלֹהִים.
 וּמְדוּעַ בְּחֻדְרִים
 מְהֻלָּךְ רֶגֶשׁ מַחְנִיק –
 וְאֵת כָּל הַקּוֹלוֹת אוֹפֶפֶת
 שְׁתִּיקָה אֵין-סוֹפִית?
 מְדוּעַ בּוֹקֵעַ
 מְדַבּוּרִים, מְשִׁיחוֹת,
 צִלִּיל מְשֻׁנָּה, מַחְנִיק?
 הֲלֹא כָּל לֵב –
 פָּרֵשׁ מְעוֹפֵף,
 צִיד נִלְהֵב,
 הַנֶּשֶׂא אֶל קִצּוֹי יָם,
 אֶל הַמְּזֻלוֹת –
 וְלָמָּה תִּמְיֵד בּוֹכָה בּוֹ
 הַגִּיג חֲנוּקָה, מְשֻׁנָּה?

(דבר, "מוסף לספרות ולאמנות", כ"ח באייר תשי"ט, 5.6.1959, עמ' 5)

קולות

מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּרַחוּב
רוֹאֶה סוֹס לָבָן,
רוֹאֶה יָשִׁישׁ קָטָן,
רוֹאֶה יְלִידָה עוֹמֶדֶת
שֶׁם מִמּוֹל.
חַג עֲשִׂיר הָרַחוּב,
חַג שׁוֹקֶק, סִסְגוֹנִי.

מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּגֶן
שׁוֹמֵעַ קוֹלוֹת,
מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּגֶן שׁוֹמֵעַ
אֶת קוֹל הָרוֹחַ,
אֶת גִּילַת הַקִּיץ.

מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּשָׂדוֹת
יָבוֹא וַיִּגְיַע
אֶל מִשְׁתֵּה הַשֶּׁמֶשׁ,
לְבוּשׁ פָּז וְתַכְלֵת.
מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּשָׂדוֹת
יָבוֹא לְמִשְׁתֵּה הַנִּגְהוֹת,
לְבוּשׁ חֲדָוָה.

מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּשׁוּק
שׁוֹמֵעַ יְלָלוֹת.

בְּלִילָה הַחֲדָר
אִי אָפֵל,
אִי בּוֹדֵד, רַחוּק.

בְּלִילָה יְקִיץ לֵב הַיֶּלֶד
בִּילָל –
מִי יֵבִין אֶת יְגוֹן יִבְבָּתוֹ?
אֵיךְ יַגִּיד לָאֵם הַנִּטְרָפֶת
שֶׁהַבְּכִי קִיָּם לְעֶצְמוֹ,
שֶׁאֵינוֹ תְלוּי בְּכָאֵב,
שֶׁאֵינוֹ פֶּה לְפִתְחָדִים?
אֵיךְ יִגְשֶׁר גֶּשֶׁר
הָאֲנִי בֶן־אֲרֵבַע
אֶל עוֹלָם הַשְּׂכָלִים,
אֶל עוֹלָם הַמִּמָּשׁ הַקָּשׁוּי?

(דבר הפועלת, שנה כו, חוברת 1, טבת-שבט תש"ך, ינואר 1960, עמ' 20)

רוח הַיָּם נִשְׁק כַּחַתָּן
אֶת יַעֲיִנְיָה,
פְּרָחֵי-בֵר לְבָנִים, צֶהָבִים,
שְׂרִיחַם מֵר וּמִלֵּטף,
הִגִּישׁוּ לָהּ דְּבֶשׁ כְּרַמְלִי.

אָה בְּלִפְנֵי שְׁלֹט יִגּוֹן
שָׁבַז לַהֲבֹטָחוֹת נִצָּנִים
וְאֵת תַּקְוֹת הַשְּׁמֶשׁ בָּטַל.
כַּחֲכֶם קִדְמוֹן
עָרְגָה בָּהּ לַחֲפֹשׁ
שִׁבְּאִין,
לְשַׁחֲרוֹר מִסְכְּלוֹת וְאִמִּים.

יִגּוֹן זֶה עוֹר, הוֹלֵל.
אִם כָּל כֶּן רְצוּי הַסּוּף,
אִם כָּל כֶּן חֲשׁוֹב הַנֶּתוּק
מִקְסָמֵי נָשִׁיּוֹת, מִקְשָׁרִים,
מִיִּדְיוֹת –
לָמָּה סָעַר בָּהּ לִפְנֵי, מִדּוּעַ נִכְלַם,
כְּשֶׁהִבִּיט בָּהּ הוּא, כְּאוֹמֵר:
נָבַל נָבַל הַנּוֹי וְהַיְחִוֵּד,
זוֹ אַחַת מִן הַשְּׁחֻחוֹת,
מִהֶמוֹן אַפְרוֹת-הָרֹאשׁ...

הֵן שׁוֹרֶרֶת לִישׁוֹן
רַק לִישׁוֹן,
הֵן בִּקְשָׁתָּ לֹא לַהֲיוֹת
לֹא לַהֲיוֹת,
וּמִדּוּעַ נִבְהַלְתָּ מִמַּבֵּט
שָׁגְלָה כִּי נִבְלַעְתָּ, כִּי בִלְעָךְ
הִרְחוּב הַקָּר, הַחֲרָפִי,
וְשׁוֹב אֵין אֶת נוֹף אֲבִיבִי,
קָיָם, מִלְּבָלֵב?

חֲדָלִי, חֲדָלִי לָךְ,
בְּכִיךָ עוֹכֵר אֶת הָאֵין,
דְּמַעְתֶּךָ בְּגִידָה בְּמֹת.

(דבר הפועלת', שנה כו, חוברת 2-3, אדר תש"ך, פברואר-מרס 1960, עמ' 65)

פגישה בגן

שֶׁרַפְתִּי אֶת צִיץ שֶׁרַעֲפֵי הַמֶּר, הֲרַע,
וְעָנָן כְּבֵד וּמַחְנִיק מִלֹּא חֲדָרִי.
חֲמִקְתִּי מִן הָעֵשֶׁן הָאֲרָסִי
וְהִלַּכְתִּי לְגַן הַתֵּנִי כִּי, לְבִשְׁמִי וּלְצִלוֹ,
לְגִנֵּב קֶצֶת שָׁלוֹם – בְּשִׁבִּיל לְבֵי הַמָּכָה,
לְחִטּוֹף קֶצֶת שָׁלוֹה – בְּשִׁבִּיל יְקִירִי מִן הַחַיּוֹת,
נִכְסַפְתִּי לְשֹׁכֶת בְּעָגוּל הַזֶּהָב שֶׁל עוֹלָמָם,
עוֹלָם הַקּוֹפִים וְהָאֲרִיּוֹת – שִׁבְקִים בּוֹטְחִים עוֹד,
שָׂאִין בְּלִבָּם בְּלִהָה אֹטוֹמִית.

אֶלֶף תּוֹדוֹת לְרֹאשׁ מִתְלַתֵּל, לְבֵת קֶטְנָה נֶעְלָסֶת,
אֲשֶׁר מִשְׁכַּתְנִי – לִיפִי אֲנִפָּה דְּקִיקָה וּלְטֹסִים הַפְּחָלִים,
שֶׁסְּפָרָה לִ"אֲנִי" שְׁלִי, שֶׁקָּפַל אֶת כִּנְפִּיו,
בְּקוֹלָה הַמִּלֵּא שִׁמְחַת עֲלוּמִים
(עַתָּה יִשְׁבְּנוּ עַל הַסֶּפֶסֶל הַיָּרֵק נְשׁוּקוֹת נִיחוּחִים)
עַל מִסְעָה הַמְּפֹלָא בְּאֶרֶץ הַפֶּאֶר הַקּוֹדֵר,
שֶׁצִּיָּרָה לְפָנַי חֲלוֹנוֹת פֶּטְדָה וְלֶשֶׁם,
וְשָׁרָה לִי עַל טָקְסִים עֵתִיקִים.
קְלִילוּתָהּ רַבַּת הַחֵן, בְּטָחוֹנָהּ הַפּוֹתֵחַ שְׁעָרִים,
הַרוֹוִנִי עֲנָג קָרִיר שֶׁל חִבְצָלוֹת וְסִיגְלִים.
יִלְדָה זֹאת לֹא תֵאָבֵד בִּיעֶר־עַד,
לֹא תִמְעַד בַּחֲשֶׁךְ.
בְּסִקְרָנוֹת עֲלִיזָה הִיא תוֹלֶשֶׁת כָּל מִסְכָּה
וְחוֹדֶרֶת לְגֶרְעִין,
פִּשְׁטוּתָהּ הָאֲרָאֵלִית תִּמְוֹגֵג פֶּסֶל.
הַ"לוֹ", הַ"אֲבֵל" וְהַ"אוּלִי" שֶׁל חַיִּי
סוֹבְבוֹ אֶת מְלִיָּה הַרְחוּקוֹת בְּתִקְוָה נִרְגָּשֶׁת
וְנִפְלֹו עַל צִוְאָרֵי הַמְּלִים.

רק הִתֵּן לֹא פָתַח אֶת כְּלוּבוֹ
 לְזֶהָב הַחֲלוּמוֹת, לְזֹמֶר נוֹפִיָּה.
 בְּכִיו הַקּוֹדֵר, הָאֲמִלֵּל, הַנּוֹ שְׁגֵרָה אֶפְלָה
 שְׁלֻעוֹלָם לֹא תוֹפֵר –
 בְּכָלוֹב פָּחַדְיוֹ אֵין דְּרִיסַת רֶגֶל לְאַגְדוֹת, לִידִידוֹת.
 גַּם לְקוֹף הַמְשַׁעֲשֵׁעַ אֵין פְּנָאִי לְסִפּוּרִים,
 שְׁכָלוֹ הַדּוֹאֵג, הַמְטָרֵד, נוֹבֵר בְּפָרִי מְרָקִיב,
 עֵינָיו תְּקוּעוֹת בְּסֵלוֹ.
 וְכִלְבֵּי הַיָּם מְרַקְדִּים בִּבְרָכָה
 שְׁבָה נִשְׁמָעִים הַקּוֹלוֹת כְּהַדִּים חֲלוּלִים.

רק לִי יֵשׁ חוּטִים לְשׁ"י עוֹלָמוֹת
 לְאַלְף צוּרוֹת קִיּוֹם –
 רק אֲנִי מִשְׁתַּנֶּה מִפֶּרֶח לְפֶרֶח, מִן הַצֵּב לַיָּם וּמִלּוֹאוֹ.
 רק לִי יֵשׁ מִפְתָּח אֶל הַמְזוֹלוֹת.
 סוֹפִי לְאַבְדּוֹ בְּאוֹלָתִי –
 סוֹפִי לְהִיּוֹת (בְּעֵינֵי הַשְּׂכָנוֹת)
 צֶבֶר זֶקֶן, מִצָּהִיב, שֶׁנֶּסּוֹ עֶסֶסִּיו.

אֵךְ רַעַל הַ"לוֹ" תוֹסֵס אֶפְלוֹ בְּעוֹרָקֵי הַמְּנָדִים
 שְׁפָגְשִׁתִּים עַל הַחוּף.
 מֶה בְּכִיתִי אִזּוֹ לְעֵנִים הַפְּרוּץ
 לְמַר יֵאוּשֵׁם הַמְשַׁפִּיל.
 לֹא נִחַשְׁתִּי שֶׁהֵם עֲשִׂירִים מִן הַמוֹשְׁלִים,
 עֲשִׂירִים מִן הָאֲרִיּוֹת וּמִן הַנְּשָׁרִים.

(דבר הפועלת, שנה כו, חוברת 10, חשון תשכ"א, אוקטובר 1960, עמ' 259)

* זוהי גרסה דומה-אך-שונה ל"שיר ישן על גן החיות" ('שירי זלדה', עמ' 172, מוקדש לעזה צבי). וראו הרשימה "בגן החיות" ('גני האיך', עמ' 81-83).

נרות שבת

אֲשֶׁה רֶכָּה
מְשׁוּטְטָת בְּאֵשׁ,
מִחֲפָשֶׁת נִיצוֹץ שֶׁל אֹר,
לְהַדְלִיק אֶת נֵרוֹת הַשְּׁלוֹם
בְּבוֹר הַיְּגוֹנוֹת,
לְהַעֲלוֹת
נֵרוֹת שֶׁבֶת
בְּבֵית הַמָּט,
לְטַעַת בְּלֵב יְלָדֶיהָ
שׁוֹשְׁנִים שֶׁל פֶּז,
שְׁנִיצוֹצוֹתֶיהֶן הַיְכָלוֹת.

וּבִתּוֹךְ הַהֵיכָלוֹת
אִמָּהוֹת שָׁרוֹת לְשָׁמַיִם
עַד סוֹף הַדּוֹרוֹת.

על השופטים

שְׁאַלְתִּי אֶת נַפְשִׁי
אֵיךְ אֶפְשֶׁר לְשׁוֹפְטִים
לְהִיּוֹת שׁוֹפְטִים.
שְׁדָמָם כְּדָמִי
הֵנוּ נָהָר אֶפֶל,
הֵנוּ נָהָר הַיּוֹלֵ,
הֵנוּ נָהָר רוֹתַח
שְׂדוּהָר אֶל הָרֹאשׁ בְּרַעַשׁ
לְמַלֵּךְ בְּכָל הַגִּיג וְשִׁקּוּל.
הַתַּדְעָ יָדָם
לְחַתֵּם עַל פֶּסֶק הַדִּין
בְּהֵיכַל הַמִּחְשָׁבָה
עַל אֱלֹהִים,
מוֹל אֵימַת הַשְּׁתִּיקָה
שֶׁל הָרָרִי הָאֶמֶת?
הַתַּדְעָ יָדָם
לְטַבֵּל אֶת הָעֵט
בְּאוֹר הַנֶּאֱמָן,
מִהֲלָאָה לְשִׁלְהֶבֶת
שֶׁבְלִיל לִבָּנו
שְׁנַעְזָה לְמַשָּׁב כָּל תְּשׁוּקָה?

(דבר הפועלת, שנה ל, חוברת 3-4, ניסן-אייר
תשכ"ד, מרס-אפריל 1964, עמ' 105)

* "נרות שבת" הוא נוסח מוקדם ושלדי לשיר "נר של שבת" (פנאי, 1967; 'שירי זלדה', עמ' 28-29).
"על השופטים": השיר נדפס בנוסח אחר בספר 'גני האין' (עריכה מתוך כתב היד: ראובן קסל ורבקה
גולדברג, ייעוץ עריכה: הלית ישורון, עיצוב הספר והעטיפה: דבורה ליפשיץ, עמותת זלדה ויצירותיה,
2020, עמ' 104).

דומה לבי לתינוק

דומה לבי לתינוק אוילי
שאל ים שואג ירוץ כמו אל דוד,
ששלהבת לו אח פלאי,
ששואל את בוראו –
מה זה? וכיצד?
דומה לבי לתינוק רב אמן
שמראה לך
דמעתו ונגעיו.
דומה לבי לתינוק קטן
שנכסף לשחק בטרם יישן
והוא רץ ונופל – רץ ונופל.

(מבוע, קובץ ה, [מרס 1968], עמ' 57)

על יד הגלויות המצוירות

דוקטור ל.ל. הנלפכה,
ידידתן של אמי ושל הדודות
כלן ז"ל –
זכרה כל ימיה את הבטחות
הנהר.
הרופאה הקשישה שמרה
בתוך קפסת הדמעות
תקנה עתיקה עם הצליל הדק
של כלי התה
שבבית ילדותה המושלג.
שוכבת היתה ערה במעונה הגלמוד
ורואה בדמיונה את אביה
את הגביר הצהבהב
טוב העין
ורואה בלבה את שוין
עיר למודיה –
וכאשר גברה עליה
אימת הבדידות
עד מאד,
נסתה את התהום
לכסות
בשטיח עתיק – – –
ואולי נשארתי עומדת
על יד הגלויות המצוירות
ששלחה לי.

(הארץ, "תרבות וספרות", י"ד בניסן תשל"ה,
26.3.1975, עמ' 16)

* "על יד הגלויות המצוירות" – ד"ר ל.ל. היא רחל לוין לבקובסקי. בכתבי היד השתמרו שורות שבאו בתום השיר (ואולי נשמטו בשוגג בנוסח העיתון): "ולא תדיתי אל הנקדה / הפנימית שבה. / אוילי נשארתי עומדת / על יד ענן הפרחים / ולא נשקתי פנים לבנות כסיד".

*

אֶמְרָתִי אֶל לְבִי:
צָרִיךְ לְנַהֵג כְּבוֹד בְּבְרוּשִׁים
כִּי הִמָּה תִלְמִידֵי חֲכָמִים
בְּדַרְךְ הַצְמָחִית,
כִּי עוֹנִים הֵם לְרוּחַ הַקִּיצִית
בְּרִגְשָׁה
(פְּעָמִים נִדְמָה לִי שֵׁשׁ לָהֶם
זָקָה לְמוֹסִיקָה)
וּבְלֵיל יָרֵחַ
כְּאֶשֶׁר הַשָּׁמַיִם הָיוּ בְּהִירִים
רְאִיתִי עֲנָנִים נִשְׁאָיִם מֵעַל רֹאשׁוֹ.

צָרִיךְ לְנַהֵג כְּבוֹד בְּעֵצִים
רְמִי קוֹמָה,
הִמָּה שְׂכֻנִי
וְלוֹ הִיְתָה יְדֵי אֲרָכָה יוֹתֵר
הֵייתִי יְכוּלָה לְגַעַת בְּפָרִי יָרֵק
וְעַגְלָל
כְּאֶשֶׁר אֲנִי עוֹמְדָת עַל הַגְּזוּזוּטָרָה.

(עֵתוֹן 77, [שָׁנָה א], מִס' 4, אֱלוֹל תש"ז – תשרי-חשוון תשל"ח, סֶפֶטֶמְבֶּר-אֱוֶקְטוֹבֶר 1977, עֵמ' 3; שֶׁב וּנְדַפְסָה: 'הַדָּאָר', שָׁנָה 57, גִּילְיוֹן יג [ב'תצז], כ"ו בִּשְׁבַט תשל"ח, 3.2.1978, עֵמ' 203)

* שִׁיר זֶה עָשׂוּי לִיצוֹר בִּלְבּוֹל קֵל עִם הַשִּׁיר הַמוּכָר הַפּוֹתַח בְּמִיָּלִים "אֶמְרָתִי אֶל נִפְשִׁי" (שֶׁנִּבְדְּלוּ מִכָּל מִרְכָּק, 1984; 'שִׁירֵי זֵלְדָה', עֵמ' 223), הַגֵּם שֶׁאֵין קֶשֶׁר בֵּין הַשְּׁנַיִם.